

Székely Juli – Székely Ákos

Felhőkatalógus

Lengyel András: Budapest felett az ég II.

➔ ELTE Egyetemi Könyvtár kupolaterme, Budapest
 ➔ 2008. június 21.

I. (Székely Juli)

Az időjárásról június 21-én nem csak a szokásos médiumokból tájékozódhattunk – a *Múzeumok Éjszakáján* mutatta be LENGYEL ANDRÁS helyszín(idő)specifikus installációját az Egyetemi Könyvtárban.

A művész, aki a meteorológiai jelenségek egyik alap kategóriájának, a felhőknek (is) a kutatója (vizslatója), esztétikai, művészeti, filozófiai szószólója, mostani, *Budapest felett az ég* című akciójával is szervesen kapcsolódik azoknak a műveknek a sorához, amiknek ikonográfiáját már az 1970-es évektől kezdve a *felhők* uralják (pl. *A Márványtenger Rákóczi rodostói házána ablakából*, 1975; *Közúti jelzőtáblák*, 1978; *Felhőlétra*, 1981; *Felhőpiramis*, 1982; *Felhő párna*, 1982; *Felhő-múzeum*, 1982-től; *Itália felett az ég*, 1991). Felhőket archivál, dokumentál, csoportosít, kategorizál, ha úgy tetszik, katalogizál (!), hogy azután a legkülönbözőbb közegekbe (légköri viszonyokba) applikálja azokat – 2004-ben a Ludwig Múzeum*, most pedig éppen az Egyetemi Könyvtár (lég)terébe, ezzel mintegy átjárhatóvá, megkérdőjelezhetővé téve természetes és mesterséges, ég és föld, kint és bent dichotómiáját.

Az Egyetemi Könyvtár helyszínül való kiszemelése ebből a szempontból (is) telitalátnak mondható: egyrészt a Ferenciek terén álló könyvtárépület 1876-ban az első nyilvános könyvtárként nyílt meg, másrészt a Skalnitzky Antal tervei alapján kivitelezett több mint 200 négyzetméteres alapterületű olvasóterem egy üveg tetőn keresztül kapja a természetes fényt. A felhők befogadására (is) szolgáló intézmény tehát eleve egy köztes tér.

Lengyel András
 Fotók: Kardos András

Lengyel András
 Plakát

Ugyanakkor a könyvtári struktúra sem minden hagyomány nélkül alkotja egy művészeti koncepció vázát. ANSELM KIEFER *Népszámlálás* (1991) című installációja, MICHA ULLMAN *Könyvtáremlékmű – Az 1933. május 10-i könyvégetés* (1994–95), avagy RACHEL WHITEREAD *Könyvtár* (1996–2000) című emlékművei más-más módon, elsősorban történelmi, politikai perspektívából, de szintén egyfajta kollektív memóriaintézmény (ez lenne a könyvtár) toposzát idézik fel. Mindhárman elsősorban az anyagisággal, magával a matériával foglalkoznak: Kiefer hatalmas ólomkönyveket állít ki, Ullmann föld alá süllyesztett, hófehéren világító, ám üresen tátongó könyvespolcai szinte „fényből” vannak, míg Whiteread súlyos betontömbjében egy kifordított könyvtárépület – ha úgy tetszik – anti-tere válik láthatóvá.

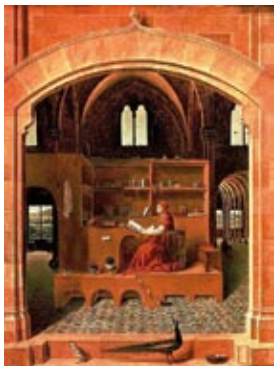
Hozzájuk képest LENGYEL ANDRÁSnál a hangsúly inkább egy mitológiai valóság felé tolódik el, az ún. bábeli könyvtár borges-i síkjára, az univerzum felé, „amelyet mások Könyvtárnak neveznek”. A könyvtárak rendeltetészerű aurája, ti. az olvasás gyakorlatának kultikus cselekvése mellett az Egyetemi Könyvtár egyébként is bír valamiféle mágikus erővel, kisugárzással: nagyszámú régiséget, ritkaságot őriz, gyűjteményében szerepel 185 kódex, köztük 14 Corvina, mintegy 1150 ősnymtatvány, 7200 antikva, 11000 barokk- és 45000 18. századi kötet – nem véletlen tehát, hogy a szinte magánmitológiává avatott felhők *jelentéssége* csak tovább mélyül ebben a kontextusban.

Az installáció konkrét helyszínül a szervezők a kupolateret jelölték meg, ám a mű korántsem lokalizálható ilyen egyértelműen. Már az épület lépcsőházában, a csigalépcsőn felfelé haladva „beleütközünk” a felhőkbe, melyek a könyvtár állandó jelleggel kiállított képei közé vannak beékelve, azokkal mintegy kommunikációba állítva. És valóban, szinte egymást olvassák (újra).

A felhők és a rájuk montírozott katalóguscédulák a Meteorológiai Világszervezet által összeállított Nemzetközi Felhőatlaszban felsorolt felhőfajtákat (pl. pehely-, bárány-, fátyol-, párna-, lepel-, esőréteg-, réteg-, gomoly-, zivatarfelhő) is felülmúló módon (re)produkálják a formai változatosságot, miközben a szomszédos képeken pl. a hét szabad művészet legkülönbözőbb ábrázolásai szerepelnek. (Lehet, hogy a felhőkatalogizálás immáron egyike a szabad művészeteknek?)

* *Budapest felett az ég*. Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2004. ápr. 8 – máj. 8. (Id.: Bohár András: *Felhőfenomenológia*. Balkon, 2004/4., 17-18.; Szálj le a felhőmről!? Nagy Gabriellával és Lengyel Andrással beszélget Július Gyula, Balkon, 2004/9., 21-24.)

** Talált szövegek, illetve Szép Ernő, Beckett, Tandori, Wim Wenders (Peter Handke) írásai alapján.

Antonella da Messina
Szt. Jeromos a dolgozószobájában, 1475

Reprodukciók:
Rosta József

Lengyel András
az ELTE Egyetemi
Könyvtár
kupolatermében
Fotó: Pácser Attila

A kupolater már érezhetően egy másik szférához tartozik, az abba való belépés egyáltalán nem magától értetődő – papírt kell aláírunk, hogy csak saját felelősségünkre merészkedünk a felsőbb körökbe. A tér közepén egy íróasztal, mögötte Lengyel András ül, körülötte könyvek, katalógusfiókok, pecsétek (pl. „Bibliosaurus rex”, „King of books”, „Felhő-múzeum”, „Könyvsirály”). A látvány Antonella da Messina (1475), illetve Dürer (1514) azonos című képeinek, a *Szt. Jeromos a dolgozószobájában* kompozícióját idézi fel – ahogy azokon, itt is a „szoba” valamiféle ideális tér képzetét kelti, és mindkettő(három) enteriőr lényegét az abban elhelyezkedő tárgyak pozíciója adja. A teret körülhatároló falakon elhelyezett művek (*Könyvek méterbe – Arany és fekete*, 1996; illetve az *Endless Puzzle*, 2004) tehát így nyerik el jelentésüket, ti. azzal a radikális (anti)gesztussal kerültek épp a falra, hogy azokat lerombolják, megszüntessék, azaz hogy a (belső) teret a (külső) térrel egyesítsék, ha úgy tetszik végtelenítsék. Ezt az irányultságot, mozgásvonalat erősíti a kupolaterből a tetőre vezető lépcsők hívogató jelenléte is.

A könyvtár második emeleti teraszán felállított videóinstallációban szintén hasonló folyamatok játszódnak le. Egy vetítő-(festő-?)vászon tudósít a szabad ég alatt az égi jelenségek troposzférajáról, először nyugat-kelet, majd észak-dél perspektívából. Talán nem véletlen, hogy a *Berlin felett az ég* (1987, Wim Wenders) szintén azonos kameramozgással dolgozik, sőt, hogy június 21-én a csillagászati jelenségek is ezt a vonalat erősítik. A nyári napforduló ti. az a pillanat, amikor a Föld forgástengelye a legkisebb szögben hajlik el a Nap sugaraitól. Az északi féltekén a nyári napfordulóig a Nap délről északra halad, utána pedig északról dél felé kezd mozogni, és az év leghosszabb nappalát adja (következésképpen a legrövidebb éjszakát). Az összefonódások tehát valóban kozmikus méretűek, ennek következtében a könyvtár maga válik, illetve olvad össze az itt bemutatott új kulturális tér(felhő) rendszerrel.

II. (Székely Ákos)**

(...) Micsoda földöntúli parkból csempészték ide magukat a szőnyegek és hol vannak, hol, azok a dolgok, amelyeket a barokk rajzok ábrázolnak? Hol fogjuk élni azt az időt, amely alatt megbeszéljük, hogy láttunk és éreztünk? Hol jövünk majd össze, hogy elmondjuk végre egymásnak mindazt, amit magunkban beszéltünk osszera-

gadt ajkakkal, hang nélkül az életem véges-végig.
(...)

ESTRAGON Addig is iparkodjunk izgalom nélkül beszélgetni, ha már képtelenek vagyunk arra, hogy hallgassunk.

VLADIMIR Úgy van, sohasem áll be a szánk.

ESTRAGON Mert nem akarunk gondolkodni.

VLADIMIR Megvan rá a mentség.

ESTRAGON Mert nem akarjuk hallani.

VLADIMIR Megvan rá az okunk.

ESTRAGON A holtak hangját.

VLADIMIR Ami olyan, mint a szárnyak csattogása.

ESTRAGON Levélzizégés.

VLADIMIR Homokcsikorgás.

ESTRAGON Levélzizégés.

Csend

VLADIMIR Mind egyszerre beszélnek.

ESTRAGON És mindegyik csak a sajátját mondja.

Csend

VLADIMIR Susognak.

ESTRAGON Mormolnak.

VLADIMIR Zajonganak.

ESTRAGON Mormolnak.

Csend

VLADIMIR Mit mondanak?

ESTRAGON Az életükről beszélnek.

VLADIMIR Hát nem elég, hogy éltek?

ESTRAGON Beszélniök kell róla.

VLADIMIR Hát nem elég, hogy meghaltak?

ESTRAGON Nem, nem elég.

Csend

VLADIMIR Az egész olyan, mint mikor a toll suhog.

ESTRAGON A levelek suhognak.

(...)

Hosszú csend

Ma is folytatódik a derűs, száraz idő délutánonként gomolyfelhőképződéssel. Tovább fokozódik a meleg. Általában gyenge, változó irányú szél fúj. Zivatarok előfordulásának esélye igen kicsi, de kizárni mégsem lehet. A jellemző hőmérséklet délutánra szombaton 30, vasárnap 31 fok köré emelkedik, vasárnap reggelre 17 fok köré süllyed. A legvalószínűbb folytatás: hétfőn már kellemetlen hőség mellett, erős déli szél várható. A hétvége ugyan strandolásra, vízi programokra, szabadtéri tevékenységre kitűnő lesz, a fokozott ultraibolya sugárzás miatt azonban kerüljék a közvetlen napfényt, különösen a déli órákban.

Lengyel András
Plakát

Lengyel András
Endless Puzzle, 2004, Könyvek méterbe –
Arany és fekete, 1996 ■ fotó: Pácsér Attila

A napégés veszélye mellett a bőr öregedését és a bőrrák kockázatát is növeli az UV-sugárzás, emellett az immunrendszert gyengítve fogékonyabbá teszi szervezetünket fertőzések kialakulására. A megfelelő folyadékbevitelről ugyancsak ne feledkezzünk meg.

...Aztán egyetlen kép, egyre élesebben. Valami nagy légitámadás után, minden törmelék, apró kis kockák, már-már szabályos rend körvonala, egy egész ország. Az általános pusztulás közepén (felül és kívül minden) templom áll, tökéletesen ép, keresztje is a helyén. Lerombolhatatlan remény – vagy végtelen közöny, amely nem érzékeli a túlélők szegénét-gyalázatát? A legfontosabb, a végső célpont – vagy teljesen érdektelen: nem élő, nem emberi? Aki élt, itt most sebet kapott, összegörnyedt, szétcsapta kezét-lábát, arca bukott, lehasalt, *élővé zsu gorodott*. Győzelem és vereség egyszerre? Vereség, ahonnan eljuthatunk a megszokotthoz, a mindennapihoz: a megismételhetetlenhez? Ahogy valaki az eget kémleli, helyet kínál vagy poharat tesz elének az asztalra. Ahogy egy fiatal lány leveti ruháját. Nem felejtettük el a képeslapokat. ...

Mire való az eget is annyit nézni,
Figyelni felhők álomarcú népét?
Sohase tudtam emlékembe bevésni
Egyetlenegy felhőnek hű arcképét,
Kelnek, bomlnak, múlnak és az ég kék.

Mi van amott a hídon, micsoda szépség,
Mily bánat, mi köze hozzá szívemnek?
Oszlopok, ívek; bicikli, kocsi, népség,
Híd alatt néma hajók jönnek-mennek.
Milyen egyszerű és nyugtot nem enged.

...
Mire megyünk a kérdéseinkkel is? Mire megyünk akár azzal is, hogy a végsőig el-
megyünk? S ha már a festők: Gauguin szigorú határoló-vonalaival „történő” festés
ez; meg a keleti frízek, az ottani mondókák, ismétlem, koanok-haikuk lehelete is
száll a makacsul, eszköztelenül sorakozó kérdések körül. De a lényeg a lényeg: mi
lesz velem? mi lehet reményem? E kérdéseket Szép Ernő életre-halálra komolyan
teszi fel, s ha prózáját – Olvasóimat terhelően – nem elemzem részletesen, álljon
itt: ezek a formálisan feltett egzisztencialistának mondható *lét-kérdések a létké-
rdekről*, a megfogalmazások metszettsége – sorolhatnám –, ezek teszik köl-

tönket teljesen egyedivé, teszik számomra oly lélekrokkonná, hogy szívesen *vallom* magamra az iránta *való* elfogultság vádját is.

Mikor a gyermek gyermek volt, karját lóbálva járt. Azt akarta, hogy a patak folyó legyen, a folyó meg áradat s e tócsa ... a tenger.
Mikor a gyermek gyermek volt, nem tudta, hogy ő gyermek. Mindennek lelke volt és egy volt minden lélek.

Mikor a gyermek gyermek volt, nem volt véleménye, nem voltak szokásai, törökülésben ült, nekifutás nélkül ugrott, forgó volt a hajában és nem grimaszolt, ha fényképezték...

Vagy legalább egy almát kézbe venni.

KÖNYV

A általában a bölcsesség és az isteni titkok szimbóluma, melyeknek kinyilvánított, ill. ki nem nyilvánított voltára utal a kinyitott vagy becsukott . Egyiptomban a *Halottak* e olyan szent formulákat tartalmazó volt, melyet a halott mellé helyeztek, hogy a túlvilágon „igazolja” őt. A bibliai *Élet* e (Dán 12,1; Jel 20,12) az emberek tetteit tartalmazza. Krisztus számos ábrázoláson tartja ezt a et bal kezében, míg jobbját áldásra emeli. Leggyakrabban a négy evangélistát ábrázolják vel, *Angyali üdvözlés*-képeken pedig Izajás jövődölésének beteljesülésére emlékeztet. A leghíresebb ek (*Biblia, Korán, Tóra*), a számtalan jós-, törvény- és dalos (pl. Kínában a *Si-king*=Dalok könyve – a magyar szó török közvetítésű kínai eredetű vándorszó), egytől egyig gyűjtemények; kő- és agyagtáblák, papirusztekercsek stb. voltak, vagy nem egy esetben csak a szájhagyomány éltette őket, így a védákat. (A ez esetben a szöveg tudója, az ember volt.) A rózsakeresztesek felfogása szerint a *Világ* e isteni üzenetet hordoz, s egyúttal magával a → VILÁGMINDENSÉGGel azonos.

Mikor a gyermek gyermek volt, a következő kérdéseket tette fel: Miért vagyok én én s miért nem te? Miért vagyok én itt és miért nem ott? Hogy kezdődött az idő és hol ér véget a tér?... Életünk a Nap alatt nem csupán egy álom? Mindaz, amit látok és hallok és szagolok, nem csak egy világ előtti világ csalóka képe?

Egy nő az utcán összecsukta esernyőjét, és hagyta, hogy bőrig ázzon. Egy diák, aki felelőskor elmondta, hogy nő ki a páfrány a földből, és a csodálkozó tanárja. Egy vak nő, aki az óráját kereste, és megérezte engem.

Soroljátok elő a férfiakat, asszonyokat és gyerekeket, akik keresni fognak engem, az elbeszélőt, a dalnokot és a hangadót, mert szükség van rám, jobban, mint bármi másra a földön.